

A young child with dark hair, wearing a red apron over a red long-sleeved shirt, is focused on painting. The child is holding a paintbrush and dipping it into a yellow paint tray. The background is blurred, suggesting an indoor art space. The image is framed by a large, semi-transparent circular graphic.

Børn Kunst Kultur - i en hverdag der dur

INSPIRATION TIL PÆDAGOGER, LÆRERE, KUNSTNERE OG KULTURFORMIDLERE

Lad de gode eksempler blomstre gennem nye fællesskaber, fortællinger og udtryksformer!

Forord af kulturminister Marianne Jelved

Gode vilkår for børn har altid ligget mig meget på sinde. At børn – uanset deres baggrund og forældre – får mulighed for dannelse og læring, er en af de vigtigste opgaver i vores samfund.

Min ballast som folkeskolelærer har lært mig, hvor betydningsfuldt det er at kunne undre sig sammen med børnene – at genopdage verden sammen med dem og udvide deres verdensbillede. Her kan kunst og kultur spille en stor rolle i børns personlige udvikling og almene dannelse. Det er vigtigt, at børnene både får adgang til kvalitetskunst i mange forskellige sammenhænge, og at de samtidig får adgang til selv at prøve kræfter med den skabende kunst. Gennem kreative og legende processer ser de verden med nye øjne og får ny viden og nye færdigheder. Måske over de dermed også mere og tænker friere, hvilket er et godt springbræt til fremtidigt medborgerskab i et velfungerende demokrati. De kulturelle oplevelser vi får som børn, tager vi med os resten af livet. Derfor er børns møder med kunst og kultur så vigtige.

Det er min store ambition at skabe et solidt grundlag for at fremme kulturtilbud til børn i deres dagligdag. Vi skal styrke mulighederne for at invitere kunstnere og kulturinstitutioner til samarbejder med daginstitutioner og skoler. Vi voksne skal skabe pladsen og rammerne – i kommunen og på den enkelte institution eller skole – så alle børn får lige adgang til kunst og kultur og møder alle kunstarter på et højt fagligt niveau.

Denne målsætning kommer ligeledes til udtryk i regeringens udspil til en reform af folkeskolen. Det er et vigtigt element i reformudspillet, at de praktiske/musiske fag i folkeskolen styrkes og ikke mindst – at der i endnu højere grad etableres samarbejder mellem folkeskole og kulturliv, herunder museer, biblioteker, teatre, musikskoler, kulturskoler og lignende.

Lige nu sidder du med en inspirationspublikation, som er ét af de redskaber, der kan give pædagoger, lærere, kunstnere og kulturformidlere viden om kunstens og kulturens mange muligheder.

Publikationen er udelukkende netbaseret. I hvert kapitel kan du læse artikler og interviews med og af inden- og udenlandske eksperter, politikere og kunstnere, og der er gode eksempler fra hverdagen samt en række links og litteraturhenvisninger.

Hvert kapitel udgives for sig henover sommeren 2013 – som en føljeton, der giver tid til overblik over et fyldigt materiale og gør det overskueligt at printe ud. Op mod efterårsferien vil der dermed være syv selvstændige kapitler fulde af information, inspiration og holdninger til kunst og kultur for små og større børn.

Det er mit håb, at publikationen medvirker til at få mere kunst og kultur ind i børnenes hverdag, og at nye kreative samarbejder afprøves.

Lad de gode eksempler blomstre gennem nye fællesskaber, fortællinger og udtryksformer!

INDHOLD

Børn Kunst Kultur - I en hverdag der dur udgives løbende i syv kapitler hen over sommeren og efteråret 2013 på www.boernekultur.dk

Efterhånden som udgivelsen skrider frem, vil der være mulighed for at åbne de forskellige kapitler via indholdsfortegnelsen. Du kan springe direkte til udvalgte artikler ved at klikke på

1 BØRNS MØDE MED KUNST OG KULTUR

- Forord af kulturminister Marianne Jelved 2
- Indhold..... 3
- Intro 5
- Marianne Jelved. *Vi skal sikre kunst og kultur i alle børns hverdag!* 6
- Beth Juncker. *Når vi tager temperaturen på den aktuelle børnekultur
Det autentistiske kunstnermøde?* 11
- Karen Mukupa Rasmussen. *Kunst og kvalitet
En fortælling fra mit barndomsland* 13
- Rune Gade. *Kvalitet i det autentiske kunstnermøde*..... 16
- Kjeld Fredens. *Har alle hjerner brug for kunst og kultur?
Musik som mål og middel*..... 20

2 HVORFOR STYRKER KUNST OG KULTUR BØRNS DEMOKRATISKE EVNER?

3 KOMPETENTE VOKSNE SKABER KOMPETENTE BØRN

4 KUNSTNERISKE UDTRYKSFORMER OG DIGITALE MEDIER

5 KREATIVE BØRN ER EN SAMFUNDSINVESTERING

6 BØRNEKULTUR I NORDEN - HVORFOR ER DEN SÅ SÆRLIG?

7 DET SKER DERUDE

Foto: Franz Bomberg

Børns møde med kunst og kultur

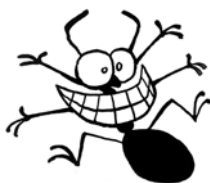
1

Børn Kunst Kultur - i en hverdag der dur

Kultur
STYRELSEN

Intro

Børns møde med kunst og kultur

Den kultur, vi er omgivet af, former os som mennesker. Hver dag ser små verdensborgere dagens lys over hele kloden, og mens de vokser op, skal de relatere sig til bestemte værdier, love, traditioner, religioner og sprog. Disse bringes i spil i de særlige kunstneriske udtryk og kulturer, som er knyttet til det sted i verden, hvor de bor.

Kunsten og kulturen er derfor med til at præge vores måde at tænke og agere på. Noget børn lynhurtigt affotograferer, og som spiller en afgørende rolle for muligheden for at udtrykke sig som mennesker og lære at indgå i værdifællesskaber med andre.

Allerede i vuggestuen, børnehaven og senere skolen starter den bevidste pædagogiske dannelsesproces, der former børn gennem deres opvækst. Børns institutioner og skoler er en daglig arena, hvor alle danske børn færdes - det er her, de tilbringer de fleste af deres vågne og mest friske timer, og det er her, vi har de bedste muligheder for at sikre, at alle børn i hele landet får en nødvendig kunstnerisk og kulturel ballast.

I dette første kapitel sættes fokus på, hvorfor det er vigtigt at give alle børn mulighed for at møde kunst og

arbejde sammen med kunstnere. Huskunstnerordningen præsenteres som en god mulighed for, at børn kan møde kunstnere i deres hverdag og få indblik i kunstneriske processer, men også som en måde, hvor de selv kan være skabende. Den aktuelle kulturvaneundersøgelse "Danskernes kulturvaner 2012" præsenterer et enestående indblik i børns forbrug af kunst og kultur lige nu.

I de to interviews med kulturminister Marianne Jelved og formand for Statens Kunstråd Rune Gade fortæller de om, hvordan de fra hver deres stol sikrer kunst og kultur til børn en høj prioritet på det statslige område. Vi får også bud fra en kunstner, en forsker og en professor i børnekultur på kunstens og kulturens rolle i børns opvækst. Også børnene giver deres besyv med.

Kort sagt: Her er inspiration at hente, så alle børn i hele landet kommer i tæt kontakt med kunst og kultur i deres hverdag.

På Børnekulturportalen www.boernekultur.dk kan du få hjælp, strategier og kontakter til at sætte konkrete kunstneriske eller kulturelle aktiviteter i gang i din institution, skole eller i dit lokalområde.

Ines 8 år:

- Jeg synes, god kunst er sådan nogle mærkelige ting, fx en eller anden kat med et damehoved, der siger "Åh nej!", eller sådan et eller andet. Det er sjovt, når det er mærkeligt, fordi så er det helt ens egen fantasi.

En særlig tak til deltagerne i redaktionsgruppen for input og viden. Gruppen blev nedsat på et arbejdsseminar om kunst og kultur i børns daginstitutioner og skoler, der blev afholdt 15. november 2011 af Børnekulturens Netværk.

- Daniela Cecchin, BUPL
- Bennyé D. Austring, University College Sjælland
- Henriette Ritz Kylmann, Gentofte Bibliotekerne.
- Jørn Steffensen, Horsens Musikskole
- Kirsti Rudbeck Røge, Ministeriet for Børn og Undervisning
- Marie-Louise Linneballe Hansen, Ministeriet for Børn og Undervisning
- Karen Boldt, Ministeriet for Børn og Undervisning
- Anna Bach, Øster Farimagsgades Skole, København

En tak for udlån af fotografisk materiale rettes til:

- Arken - Lea Bolvig og Marie-Louise Dunker
- AROS - Bjarne Bækgaard
- Børnekulturhuset Aarhus - Anne Line Svelle, Mie Bjerrisgaard Frydensbjerg og Karen-Marie Demuth
- Børnekulturhuset Ama'r - Nild Regout og Franz Bomberg
- Dansehallerne - Ulla Gad
- Børnekulturcentret Toldkammeret, Helsingør - Lise Munk og Elisabeth Momme
- UCSyddanmark, Center for Undervisningsmidler - Birgitte Boelt

Marianne Jelved:

Vi skal sikre kunst og kultur i alle børns hverdag!

Interview

Marianne Jelved, kulturminister, Radikale Venstre, medlem af Folketinget siden 1987. Cand.pæd. i dansk, Danmarks Lærerhøjskole 1979.

Hvorfor er det vigtigt, at vi tænker flere kunst- og kulturaktiviteter ind i skolens og børnehagens hverdag?

- Det er en kæmpevigtig opgave for os som samfund, at vi sikrer alle børn mulighed for jævnlige møder med kunst og kultur, uanset hvor i landet de bor, og hvilken baggrund de har. Fordi mødet med kunst

kan gøre dig nysgerrig, påvirke dig følelsesmæssigt, inspirere dig til selv at bruge nogle æstetiske udtryksformer og give dig adgang til den dannelsesproces, der ligger i at være del af et fællesskab, man selv bidrager til.

Den nye folkeskolereform er en fantastisk mulighed for at sikre, at kunst og kultur bliver en del af alle børns hverdag. De lokale børnekulturtilbud, musik- og billedskoler og kulturinstitutioner ude i kommunerne og skolerne har oplagte fælles interesseområder i forbindelse med den nye reform.

Derfor ser både børne- og undervisningsminister Christine Antorini og jeg en oplagt samarbejds mulighed her: Vi har allerede aftalt med musikskoleforeningerne og kulturskolerne, at de skal spille ind med bud på, hvordan vi kan koordinere, samarbejde og få tingene til at gå op, så de kan løse deres opgave, som jo typisk foregår om eftermiddagen.

Her i foråret skal vi desuden i dialog med museerne og de øvrige kulturinstitutioner, ligesom jeg har nedsat to arbejdsgrupper, der til efteråret skal komme med forslag til, hvordan vi konkret kan styrke kulturen til børn og unge over hele landet. Blandt andet i forhold til at styrke børns muligheder for at deltage aktivt og i forhold til talentpleje. By- og boligminister Carsten Hansen har jeg også haft flere inspirationsmøder med - der er rigtig mange positive muligheder for nye samarbejder på tværs af de normale skel.

Hvordan skal tilbuddene til førskolebørnene tænkes med i den nye forstærkede indsats?

- Det kan gøres på flere måder. Den relevante forvaltning i kommunen kan sikre, at der er tovholdere for, at børn møder kunst og kultur i hver institution - dvs. også i børneinstitutionen. Det er jo ikke et ukendt fænomen. Jeg forventer, at de arbejdsgrupper, jeg har nedsat om emnet, vil komme med forslag.

Statslige midler og aftaler om kunstarter for børn i Danmark

For at sikre en bred platform til produktion og formidling af kunst og kultur til børn, bevilger staten og Statens Kunstråd midler til de forskellige kunstarter.

[Læs mere her](#)

Hvad står øverst på din ønskeseddel til samarbejdet med skolerne om den nye skolereform?

- En opfordring til at indgå lokale partnerskabsaftaler imellem børneinstitutioner, skoler og kulturinstitutioner i lokalområdet. Der er fx allerede i dag mange inspirerende aktiviteter i gang på børnekulturområdet rundt om i landet, som det er oplagt, at vi tænker mere aktivt ind i skolernes hverdag, så tilbuddene kommer flere børn til gode.

Vi skal også sikre os, at fx de lokale museer alle steder har velfungerende skoletjenester, der formidler direkte målrettet til børn og unge. Det er et af de samarbejder, jeg vil sætte i gang sammen med børne- og undervisningsministeren, og hvor jeg vil argumentere for, at alle kulturinstitutioner og alle kunstnergrupper skal gå ind i det samarbejde. Fx via lokale partnerskabsaftaler, hvor man forpligter sig på hinanden på forskellig vis.

Det betyder, at museerne og institutionerne nu får til opgave at forholde sig til, hvilke børn der bor i lokalområdet: hvilket lokalsamfund man dækker, og hvad det særlige er, man som kulturinstitution kan tilbyde børnene. Jeg besøgte for nylig Boldrup Museum i Nørager ved Rebild, som er et gammelt husmandsbrug, der drives af frivillige, og som nu er fusioneret med regionens store museum. Dér lærer børnene, hvordan deres bedsteforældre og oldeforældre levede, hvilke dyr de havde, hvordan stalden så ud osv. Det giver børnene en fornemmelse af deres kulturarv og det særlige ved deres hjemstavn.

Oplagt er det også at afklare, hvad kunstnersamenslutninger som fx kunstnerkolonien i Skagen kan bidrage med i forbindelse med Huskunstnerordningen og de øvrige ordninger, vi allerede har. Kan man fx lave forsøg og søge midler til en lejrskoleworkshop, hvor en skoleklasse bruger koloniens kunstnere, samtidig med at de besøger Skagens Museum og lærer en masse dér? Over hele landet er masser af muligheder for den type partnerskabsaftaler, hvis man får øje for det og trækker på de eksisterende netværk.

Formanden for Statens Kunstråd Rune Gade peger på muligheden for at tænke de æstetiske dimensioner ind i de boglige fag og på den måde give børn flere nøgler til fagene?

- Børne- og undervisningsministeren er formentlig ikke uenig med mig i, at det er vigtigt, at skolerne

Kreative fag i folkeskolen

Ministeriet for Børn og Undervisning igangsatte i skoleårene 2009-10 og 2010-11 en række forsøg med de praktiske/musiske fag. Resultatet af evalueringen præsenteres i rapporten "Forsøg med praktiske/musiske fag i folkeskolen. Evaluering." 2011 af Rambøll, Anvendt Kommunal Forskning og DPU.

Ministeriet for Børn og Undervisning udgav samtidig en "Kortlægning af de praktiske/musiske fags status og vilkår i folkeskolen" ligeledes udarbejdet af ovennævnte parter på ministeriets initiativ. Begge rapporter findes som pdf'er på Børnekulturportalen.

[Læs mere her](#)

er åbne overfor at lade kunstnere sætte aktiviteter i gang i undervisningen, der kan inspirere lærerne til at kombinere og bruge kunstneriske udtryk til at indarbejde en læringsproces i et såkaldt almindeligt fag, fordi kunsten i sig selv skaber fascinerende og relevante nye tilgange til stoffet.

Samtidig får børnene mulighed for at opleve, hvor berigende det kan være at være del af et forpligtende fællesskab, når man sammen involverer sig i kunstneriske opgaver som at sætte et teaterstykke op. En proces, hvor man er afhængige af hinanden i forhold til den fælles opgave, og hvor der er behov for disciplin, fordybelse og en kreativ drøftelse af, hvordan man sammen skaber det bedste udtryk.

Om Huskunstnerordningen
Camilla Hübbe - forfatter, København

De pukler løs, mens det står på - og de løfter sig. Når det sker, er projektet lykkedes. Et Huskunstnerprojekt giver både børnene og kunstneren gevinster. Børnene bliver bedre skrivere og lærer en masse om at fortælle historier. Samtidig får forfatteren selv afprøvet sit materiale på sin målgruppe.

Det er i sig selv en læringsproces og en dannelsesproces, og dermed også en aktivitet, der gør det enkelte barn bedre til at disciplinere sig selv og gå ind og tage et medansvar sammen med andre: At børn lærer at være og blive medborgere, er jo også én af skolens kolossalt vigtige opgaver, og i den forbindelse byder kunstneriske og kulturelle aktiviteter på gode muligheder for læring.

Hvordan kan man konkret inddrage kunstnere i skolernes og børnehavernes hverdag?

- Min pointe er, at man tager udgangspunkt i det lokalområde, skolen ligger i. Jeg har netop været rundt i store dele af landet og ved, at der foregår rigtig meget spændende rundt omkring: Der er en åben mark af muligheder for lokale partnerskaber med kulturinstitutionerne - også i forhold til deres erfaringer med at tage hånd om de børn og unge, som ikke vokser op i et hjem med klaver, bøger og aviser. Kunstprojekter giver dem gode muligheder for at føle sig anerkendt og få sejre, som de ikke har oplevet før.

På Bornholm mødte jeg fx en glaskunstner, som arbejder sammen med Grennessminde-institutionen for børn og unge med særlige behov, som psykiske diagnoser kan give. Hun lærer børnene at arbejde med glas, så de pludselig opdager, at de kan noget særligt.

Keramikeren Peter Lange i Aalborg tager også børn ind fra børnehaver og skoler i sine værksteder og lader dem forme hoveder, som børnene så ser ham sætte sammen, så de får et meget stort og flot kunstværk - en oplevelse, de aldrig vil glemme.

På den måde skal man - på kryds og tværs af alle mulige skel - finde de samarbejdsmuligheder, som flytter noget: Med den nye folkeskolereform ligger der en åben bane foran os med mulighed for at prøve at gøre tingene anderledes ved at tænke i de praktiske/musiske fag på en anden måde, end mange har gjort hidtil; ved at skabe flere lokale samarbejder og konkrete møder, og ved at invitere flere kunstnere ind i skolerne.

Hvordan kan dagtilbuddene tænke de lokale kunst- og kulturtilbud bedre ind i hverdagen og læreplanerne?

- På samme måde som skolerne kan den enkelte daginstitution bevidst indarbejde relevante aktiviteter i deres planer ud fra de lokale/regionale muligheder. De kan fx aftale udflugt til et lokalt atelier eller keramikværksted. Kunstneren kan komme på genbesøg i børnehaven og bruge sin kunst sammen med børnene, så de oplever, hvad et værk er, under vejledning og efter ideer fra kunstneren.

Hvad er det for en helt særlig rolle, man som lærer og pædagog skal være bevidst om, at man har i forhold til at sikre børn flere kultur-møder?

- Mit håb er, at skolen vil åbne sig mere overfor lokalsamfundet og inddrage dem mere aktivt i skolens hverdag - både i undervisnings- og aktivitetstimer.

Mange steder sker det allerede, også i børnehaven. Men det nye er, at vi politikere nu gerne vil sætte

Om Huskunstnerordningen

Rapperen Andyop - Andreas Seebach, København

Jeg fik kuldegysninger, da eleverne fyrede den af på scenen - for to uger siden var de hundeangste ved tanken om at skulle optræde foran resten af skolen, men nu stod de der med tårnhøj selvtillid og gjorde det umulige. Vanvittig stærkt og rørende - og kun muligt, fordi Huskunstnerordningen ydede støtte til projektet.

en dagsorden, hvor det er alle skolers opgave, så vi sikrer, at alle børn over hele landet får muligheden. Frem for at det som nu er afhængigt af, om lokale ildsjæle tager initiativer.

Det vil også bidrage til at styrke børnenes lokale tilhørsforhold: I Faxe fik en gruppe lidt urolige unge fx mulighed for - sammen med en kunstner - at male gavlene i byen. Nu føler de medejerskab til lokalsamfundet. Det har derfor været et fantastisk effektivt greb til at give dem et positivt fokus på deres by og vende noget, der starter med uro, til noget, de unge er stolte af at have bidraget med til det lokale fællesskab.

I forhold til børn med særlige talenter - skal det også være skolerne og børnehavernes opgave at sikre, at alle børn med talent får mulighed for at udfolde deres kunstneriske potentialer - også de børn, hvis forældre ikke kan eller vil prioritere udgiften til fx musikskole?

- Det er et andet pejlemærke, jeg har sat op: Vi skal være gode til at spotte talenterne og hjælpe dem. Derfor bør lærere og pædagoger også have øje for børn med særlige evner og gøre forældrene opmærksomme på det og hjælpe dem med at finde en musik- eller billedskole i nærheden. For det er jo lærerne og pædagogerne, der er tættest på børnene i hverdagen og har de bedste muligheder for at spotte talenterne.

Man er allerede opmærksom på det flere steder i landet. Blandt andet i Region Nordjylland, hvor alle kommunerne sammen med regionen har skrevet under på en fælles kulturaftale, der har talentudvikling som et fokuspunkt. Det er godt, at kommunerne på den måde også forpligter sig på at være opmærksomme på at hjælpe lokale talenter.

Kulturaftaler

En kulturaftale er en frivillig aftale, der indgås mellem kulturministeren og en gruppe af kommuner. Tilsammen udgør kommunerne i aftalen det, der kaldes en "kultur-region". I alle kulturaftaler indgår børnekulturelle samarbejder.

[Læs mere her](#)

Kultur for alle

El Sistema er en model for kor- og orkestreskole, som oprindeligt kommer fra Venezuela. El Sistema viser mulighederne og potentialerne for at anvende musik som værktøj for social og menneskelig udvikling. Fra 2 år og op samt deres familier. Nu et verdensomspændende projekt, i Norden med rødder fra Göteborg.

[Læs mere her](#)

En mulighed kan måske også være, at skolen selv sætter aktiviteter i gang, der støtter talenterne. På samme måde, som idrætsforeningerne har tradition for. Danmarks Idræts-Forbund investerer fx fantastisk mange ressourcer i talentudvikling.

Man kan fx lave et lokalt kor for sangtalenter som i Herning, hvor man på Den Jyske Sangskole samler de talenter, som kommunens skoler screener. Mange af dem fortsætter på konservatorierne - det er meget lærerigt at se, hvor fine resultater man på den måde kan opnå, når nogen i tide får øje på barnets talent. Hvor mange flere talenter vil det ikke på samme måde være muligt at spotte andre steder i landet, hvis man er mere opmærksom? Schaufuss Balletten i Holstebro trak jo også masser af talentfulde børn til fra regionen. Det viser, at talenterne er der - det handler bare om at få øje på dem.

Kan vi klæde lærerne og pædagogerne bedre på til den vigtige kulturformidlende rolle, de spiller, i forhold til at sikre alle børn løbende møder med kunst og kultur?

- Selvfølgelig skal vi arbejde for, at alle lærere har linjefagsniveau i de fag, de underviser i. Også i de æstetiske fag. Og det er en vigtig efteruddannelsesopgave at styrke samarbejde med andre faggrupper om de fælles børn i kommunen - der sker jo en læringsoverførsel begge veje, når lærere og pædagoger arbejder sammen med kunstnere om at planlægge og gennemføre forløb for børnene.

Kan vi også rent organisatorisk give lærerne bedre muligheder for at sætte kunstneriske projekter i gang?

- Der er ingen tvivl om, at interessen for kunstneriske og kulturelle aktiviteter er meget personafhængig. Derfor er det vigtigt, at det er skolen som helhed, der indgår en partnerskabsaftale, så skolens ledelse også er involveret i den, og så den enkelte lærer forpligtes til at tænke kunst- og kulturaktiviteter ind som et fast punkt i planlægningen af undervisningen: Det sker ikke for alle landets 13-1400 skoler på én gang, men vi skal have det løbet i gang, så det udvikler sig og breder sig.

Når vi tager temperaturen på den aktuelle børnekultur

Det autentiske kunstnermøde?

Af Beth Juncker

Beth Juncker er professor i børnekultur ved Det Informationsvidenskabelige Akademi, Københavns Universitet. Forsker og underviser i kulturformidling generelt og i relation til børn og unge. Fokus er på det æstetiskes betydning i børns hverdagskultur og det æstetiskes betydning i deres møde med kunst.

Autentiske møder med kunst og kunstnere kan løfte sig i børnehaver og skolegårde, på bilers bagsæder, i arbejdslivets frokostpauser, omkring familiernes spiseborde. De kan indfinde sig under læsning og lytning, på museer, foran TV, omkring computere, til

koncerter, i teatre, i sportshaller og på stadioner. At det indfinder sig, er afgørende for vores oplevelse og den betydning, vi tillægger det.

Gennem hele det 20. århundrede har børns kulturformidlere vidst, at børn selv var mestre netop i det samspil, der skabte den afgørende forvandling – i leg og samvær. De har også vidst, at kunne de gennemskue betingelserne for forvandlingen, ville de stå med en opskrift på succes. Men – de briller, de så på børn med, og de forestillinger om dannelse, deres formidling skulle omsætte i praksis, spændte ben.

Kan vi lære af det i dag, hvor både kultur- og uddannelsespolitik har sat børns møde med kunst og kunstnere i fokus, og hvor kulturformidlingen ikke alene omfatter litteratur, men også teater, musik,

billedkunst, dans og film; og iscenesættelsen af autentiske møder med kunst og kunstnere dermed må tænkes i de vidt forskellige rum og oplevelsesbetingelser, disse møder fordrer?

Det kan vi! Det kræver, at vi justerer brillerne, udvikler dannelsesforestillingerne og gør os helt klart, at grundlaget for møder med kunst og kunstnere på senmoderne betingelser, hvor børn i langt højere grad har adgang til medier, medialiserede oplevelser, kreativitet og kommunikation, på én gang er det samme og radikalt anderledes. Det afsenderperspektiv, der knyttede autenticitet til værk og ophavsmand, er ikke længere tilstrækkeligt. Det må beriges med et rumperspektiv og et bredt forstået deltagerperspektiv, hvis vi skal kunne indfange fænomenet og dets afgørende betydning.

Sagen er jo, at autenticitet kan ses og høres af tilskuere. Den kan føles og mærkes af deltagere. Den bemægtiger sig for en tid krop og åndedræt, rum, adfærd og følelser. Frem i sædet, tilbage i stolen, ind under tæppet, op at stå, løben, hoppen, hujen, latter, grineflip, gråd, tilbageholdt åndedræt. Undren, skepsis, afventen, væmmelse, vrængen, jubel, overgivelse. Det er oplevelsens autenticitet.

Det teoretiske grundlag for forståelsen af fænomenet har ikke ændret sig. Det er stadig æstetikken og dens teorier om sensitive veje til viden, erkendelse og erfaring, dette felt omfattes af, og det er stadig teorier om dette æstetiskes betydning i vore hverdage og i vores møder med kunst, der giver os redskaber til at forstå rækkevidden af denne dimensions betydning i vore liv. Det er stadig teorier om æstetisk iscenesættelse, der styrer kulturformidling på dette felt.

Det samfundsmæssige grundlag har til gengæld ændret sig. Der er en lang række oplevelsesmæssige, kreative og kommunikative muligheder, børn og unge i dag har umiddelbar adgang til. Til gengæld er deres adgang til fysiske møder med kunst og kultur – altså til kulturlivet og dets kunstneriske arenaer og fora – stadig yderst begrænsede. En udfordrende cocktail, der stiller krav til kulturformidlingens professionalisme. Når de i medialiseret form kan møde oplevelser og interaktive muligheder af høj kvalitet, løftes forventningerne til mødet med de fysiske rum, de processer og oplevelsesmuligheder, de kan rumme.

Derfor må vi gøre os klart, at oplevelsen af autenticitet alene ikke er afhængig af original- eller kvalitetskunst. Den kan udløses i fjollede lege, i mødet

med skøre tegneserier og populære familiefilm. Vi må også gøre os klart, at kulturformidlingens vision stadig er at aftvinge mødet med kulturarv og kunst den samme oplevelse, som det fjollede og populære kan, fordi det er den, der sætter spor og skaber mening og betydning hos de enkelte.

Kulturpakker

Skolerne i Kalundborg, Haderslev og Skanderborg Kommuner har samlet deres tilbud om koncerter, teater og dans til eleverne i en samlet løsning, Kulturpakker. Bag initiativet står de tre kompetencecentre Dansehallerne, Levende Musik i Skolen (LMS) og Teater-Centrum med støtte fra Statens Kunstråd. Målet er at udvikle modeller for de bedste forestillinger. De sørger for kvalitet, udvikling af netværk og kompetenceudvikling af lærerne samt administration.

[Læs mere her](#)

Det betyder, at vi må se med yderst kritiske øjne på den praksis, der har udviklet sig under sloganet, at kunsten skulle ud, hvor børnene var – altså i pædagogiske og uddannelsesmæssige institutioner. Vi har ment, at kunstens egne arenaer og interessestyrede fællesskaber kunne sættes ud af kraft, når det gjaldt børn og unge. Vi har ment, at kom kunsten – musikere, dansere, teaterforestillinger, billedkunstnere – ud til møder med børnene på rød stue og eleverne på Sandbjergskolen og deres pædagoger og lærere, var målet nok nået.

Vi har glemt, at vi dermed plantede både børn, elever, pædagoger, lærere og kunstnere i en konflikt mellem den lyst, interesser styres af, og den pædagogiske disciplin, der hersker, når grupper af oprømte børn og elever samles. Vi har også glemt at spørge, om disse møder på en og samme tid kunne tjene pædagogisk udviklingsarbejde, skolernes undervisning og børn og unges kulturliv. Dermed har vi gjort det vanskeligt for os selv og for den æstetiske formidlingspraksis.

Vi har chancen for at spørge nu og dermed chancen for både at tilrettelægge processer og oplevelser, som retter sig kreativt mod pædagogiske institutioners og skolers arbejde og oplevelser og processer, som lokalt forankret retter sig mod berigelse af børn og unges egne interessefællesskaber og kulturliv. To forskellige typer af formidling. Begge med mulighed for at skabe optimale betingelser for autentiske oplevelser. Hvis vi vil!

Kunst og kvalitet

En fortælling fra mit barndomsland

Af Karen Mukupa Rasmussen

 Karen Mukupa Rasmussen, født 1973, kom til Danmark som 15-årig og dannede hip-hopgruppen No Name Requested og har siden udgivet 4 soloalbums. Har også været børnevært på TV 2, skrevet børnebøger og har udgivet børne CD med Peter Belli. Har været dommer ved BørneMGP, er ambassadør for CareDanmark og har gruppen Wadudu, der fortæller eventyr for børn.

”Hør farmor, vandet laver musik!” Jeg var omkring fire år og sad i min farmors køkken og spiste yoghurt, mens rytmen fra vandhanen dryppede taktfuldt ned i håndvasken. Det var den første ”kunstop-

levelse”, jeg tydeligt husker, og som gjorde indtryk på mig.

I mit møde med børn og kunst kan jeg en gang imellem ikke lade være med at tro, at børn næsten er fødte kunstnere. De er naturligt nysgerrige, fantasifulde, opfindsomme, intuitive, og ofte har de ikke behov for vores hjælp til at fremelske denne egenskab. Når små børn leger hund eller kat, er denne leg så ikke en slags kunst? Et teaterstykke, om end den er primitiv?

Jeg kommer ikke fra en familie med klaver, selv om min far spiller guitar, men fra en familie fra to forskellige verdensdele, dansk og zambiansk, som først og fremmest måtte få de to verdener til at hænge sammen. Alligevel formåede kunsten at snige sig ind på vores familie, og kulturen kom helt af sig selv.

Det meste af min barndom boede jeg i Tanzania, i en tid hvor der ikke var fjernsyn, og hvor den musik, der blev spillet i radioen, primært var religiøs. Jeg kom til at gå på forskellige skoler, hovedsagligt internationale, hvor jeg efterhånden ubevidst lærte, at kultur var lig med identitet. Til trods for at man kunne gå rundt med små fordomme, f.eks. inderne overfor afrikanerne, afrikanerne overfor skandinaverne osv., var det vigtigere for os elever at forene vores fælles ideer og acceptere hinandens forskelligheder. Vi dømte ikke hinanden på hudfarve eller baggrund. Tværtimod forsøgte vi at passe ind i fællesskabet og ikke skille os for meget ud.

I skolen havde vi på et tidspunkt emnet ”culture”, kultur, og jeg hæftede mig ved, at vores lærer fortalte os, at ordet kultur kommer af ordet kultivere – som at kultivere en have – og at vores kulturer er i

Om Huskunstnerordningen
Rick Towle – billedkunstner, Aabenraa

Huskunstnerprojekter giver unge mennesker muligheden for at stille spørgsmål og udforske deres egen virkelighed igennem fordybelse og eksperimenter i form, farver og rum. Hverdagens vanetænkning bliver forvandlet og forandret i en magisk stund.

Foto: Franz Bomberg

Udvikling og forskning på Kulturprinsen

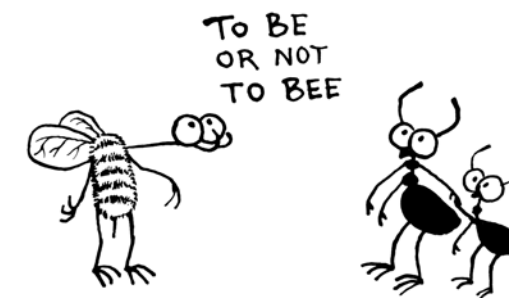
Kulturprinsen er et eksperimenterende udviklingscenter for kultur med børn og unge. Centeret skal udvikle kulturtilbud, indsamle viden og arbejde med nye formidlingsformer i forhold til børn, unge og kultur.

[Læs mere her](#)

evig forandring, menneskeskabte, som når man sår et frø i en have og lader det spire. Det skabte billeder i mit hoved om, at vi alle er blomster på hver vores måde, lige fra ukrudtet til de smukke jakarandatræer, som blomstrede i min mors have.

Da jeg var 10 år, flyttede min familie og jeg til Danmark. Det varede to år, inden vi igen flyttede tilbage til Tanzania. Mine søskende og jeg kom på en folkeskole i Hvidovre, hvor vi boede. For første gang følte jeg mig markant anderledes. Pigerne havde allerede deres klikker, og i den alder var drengene ikke dem, man blev "slyngveninder" med, så jeg følte mig ret ensom.

En dag delte vores lærerinde os ind i grupper og bad os om at digte en historie og fremføre et lille teaterstykke overfor hinanden. Min gruppe havde svært ved at finde på noget, så vores lærerinde foreslog, at vi måske kunne lave noget fra Tanzania, altså dér hvor jeg kom fra. Fordi vi ikke kunne finde på andet, syntes de andre måske, det var en god idé. Jeg kastede mig ud i projektet med stor iver og fandt på en historie om en familie, som boede på landet uden vand og elektricitet.

Forfattercentrum

Støtte til forfatterhonorar ved åbne oplæsningsarrangementer, der indgår i skolens normale arbejde.

[Læs mere her](#)

Gennem tiderne har alle kulturer brugt historiefortællinger til at formidle visdom og viden. Det er min opfattelse, at børn kan fortælle os en masse om, hvad der sker med dem gennem deres kunst. I mit tilfælde fortalte jeg mine klassekammerater og ikke mindst min lærer om den baggrund, jeg kom fra. Jeg kan ikke lade være med at tænke på, om det var den oplevelse i Hvidovre, der startede det hele. For ved siden af min musik holder jeg meget af at fortælle historier for børn, der forgår i fjerne verdensdele. For at rykke lidt til deres fantasi og opfattelse af omverdenen.

Man siger, at kreative mennesker aldrig keder sig, men jeg tror netop, at kedsomheden har givet kreative mennesker plads til at fordybe sig i deres kunst. Ligesom min egen rejse ind i kunsten, der startede, dengang jeg hørte den monotone dryppen i min farmors køkken.

Hjemme havde min mor en pose spiselige sommerfuglelarver, og jeg ville gerne have en lille portion med i skole til vores teaterstykke. Min mor syntes ikke, det var en god idé, for hun var sikker på, de andre børn ville drille mig og snakke bag min ryg om vores "ulækre" mad. Men jeg tog nogle med alligevel. Vores teaterstykke var ret anderledes i forhold til, hvad de andre grupper havde fundet på, og da sommerfuglelarverne kom frem, og jeg tog én i munden, kan jeg

huske, at publikum fik store øjne. I stedet for at mine klassekammerater udstødte mig, gjorde det mig til én af de seje. Fra at være udenfor hos både pigerne og drengene blev jeg pludselig én af de populære i klassen, den dristige, som havde boet i Afrika.

Jeg lærte, at min baggrund var noget, jeg kunne være stolt af, og jeg turde skille mig ud fra de andre blomster i klassen.

Rune Gade:

Kvalitet i det autentiske kunstnermøde

Interview

Rune Gade, formand for Statens Kunstråd, udpeget af kulturministeren.

Mag.art., ph.d. i kunsthistorie. Lektor ved Institut for Kunst- og Kulturvidenskab, Københavns Universitet.

Kunstkritiker, forfatter og bidragyder til en række bøger og tidsskrifter om kunst og æstetik.

I Statens Kunstråd vil I gerne gøre en særlig indsats for at sikre børn og unge møder med kunst – hvad er det konkret, I vil sætte i gang?

- Vi har fra starten ønsket at sætte børn og unge på dagsorden. Derfor har vi nedsat en arbejdsgruppe, som kigger på, hvilke gode aktiviteter for børn, der allerede er i gang, og hvilke aktiviteter det er vigtigt, at vi følger op på.

Vi ser den nye folkeskolereform som en fantastisk mulighed for at spille ind og styrke de æstetiske fags position i grundskolen: De har virkelig været forsømt i mange år, og vi står nu med muligheden for at ændre på det. Når man skal tænke skolen som en helhed, der skal rumme alle de væsentlige aspekter, som vi ønsker, at menneskets tilværelse skal indeholde, er det også nødvendigt, at den styrker de æstetiske fag, så vi sikrer, at alle børn får kvalificerede møder med kunsten i løbet af deres opvækst.

Oplagt er det fx at spille ind og styrke de initiativer, vi har iværksat – fx samspillet med musik- og kulturskolerne for børn og Huskunstnerordningen, der længe har været i dialog med folkeskolerne.

Hvorfor er det vigtigt, at vi sikrer børn muligheden for løbende at møde kunst?

- Fordi kunsten er med til at sikre, at vi bliver hele mennesker – at vi får nogle af de kvaliteter, æstetikken bringer. Æstetik handler jo netop om sansning, og kunsten er i stand til at tale til mennesker med andre midler end sproget: Kunsten taler ofte til os gennem kroppen – dvs. gennem det, vi hører, det, vi ser, og det, vi mærker. Det, der kendetegner kunsten, er, at vi – på et meget højt niveau indenfor de sanseområder, den henvender sig til – kan arbejde med at raffinere vores sensibilitet.

Kunsten forbinder sig også helt grundlæggende med menneskets iboende lyst til at lege. Det, der kendetegner os som mennesker, er jo, at vi fx leger os til de sociale kompetencer – legen er en indlæring til at kunne begå sig i sammenhænge med andre mennesker. Og kunsten giver den voksne mulighed for fortsat at lege – den er et rum, hvor legen bibeholdes, fordi kunsten sætter os i forbindelse med et forestillingsrum, et imaginært rum, som handler om empati og indlevelsesevne, om grundlæggende sociale færdigheder, og om det, som man indenfor musikken med en god metafor kalder samspil – dvs. man skal kunne spille sammen. Først når man kan det, går det op i en højere enhed og kommer til at lyde godt. Det gælder hele vores sociale liv, for hvis

ikke vi evner at arbejde sammen, opstår der disharmoni og konflikter.

Det er vigtigt, at vi insisterer på at formidle kvaliteten i kunsten, så børn og unge møder alternativer til den mere forfladigende del af populærkulturen – jeg har egentlig ikke noget imod god populærkultur, men det er vigtigt at navigere uden om den dårlige del og stille nogle kunstneriske kvalificerende oplevelser til rådighed for børn og unge, så de får mulighed for at blive grebet af dem: Som de, der har et passioneret forhold til kunst, ved, så kan kunst ændre ens tilværelse grundlæggende, hvis man møder de store sublime kunstneriske oplevelser som barn eller ung – det kan rent eksistentielt flytte dig ind i nogle nye områder, der kan ændre din livsbane.

Ikke mindst, hvis du er et barn eller en ung, som måske sprogligt set ikke har så stærke kompetencer – selvom du ikke har evnen til at formulere dig og gå den boglige vej, vores samfund lægger så stor vægt på i øjeblikket, kan du jo sagtens have musiske kompetencer og kvaliteter. Og lige præcis den oplevelse af, at du kan noget, selvom du ikke begår sig så godt i det boglige univers, den er vigtig at stille til rådighed for børn og unge, fordi det kan redde nogen fra at blive tabt i det uddannelsessystem, vi har i dag.

Hvilke produkter, skal vi præsentere børn og unge for? Hvor vigtig er kvaliteten af dem?

– Vi skal sørge for, at den kunst, vi præsenterer børn og unge for, har den allerhøjeste kvalitet. Derfor

Mød en professionel kunstner

Formålet med Huskunstnerordningen er at fremme børn og unges møde med kunst og give dem erfaring med aktivt at følge, deltage og fordybe sig i en professionel kunstnerisk proces. Kunstnerne skal formidle kunsten til børn og unge mellem 0 og 19 år i et skabende møde mellem den professionelle kunst og børnene og de unge. Der kan søges om 75 % tilskud til kunstnere.

[Læs mere her](#)

screeener vi her i Statens Kunstråd også de ansøgninger, vi får til fx Huskunstnerordningen og alle de andre tilbud til børn og unge, vi forvalter, så vi sikrer, at det er de bedste kunstnere, vi bruger.

Vi overvejer også at kikke nærmere på de pædagogiske kvalifikationer og styrke samarbejdet mellem de dygtige kunstnere og lærerne og pædagogerne, som har de pædagogiske kompetencer. Altså sætte folk sammen, så de pædagogiske dimensioner også tages med i betragtning, når man har kunstnerne ude i skoler og institutioner.

Overordnet er mit budskab, at det bedste forsvar for kunsten er kunsten selv: Er kunsten rigtig god, er den sit eget bedste argument. Men sekundært spiller formidlingen også en meget stor rolle.

Foto: Nina Bangsbo Dissing, Børnekulturhuset i Aarhus

Om Huskunstnerordningen
Jesper Falch - musiker, Vejle

Huskunstnerforløb er en unik mulighed for børn til at møde en professionel kunstner og være direkte aktiv medspiller i skabelsen af musikken.

Min erfaring er, at skoler bliver inspireret til at arbejde videre med musikken - og gerne vil modtage flere forløb, så hele skolen får denne oplevelse. Skoler bliver kulturforbrugere - kunsten sætter aftryk og gør en forskel.

Er mødet med dårlig kunst værre end intet møde?

- På den ene side ja - på den anden side er formidlingen af, hvad der er god kunst og dårlig kunst, ikke uvæsentlig. Derfor kan der være en pædagogisk pointe i at konfrontere børn med både god og dårlig kunst og diskutere med dem, hvad der gør den gode kunst god og den dårlige kunst dårlig. Man skal jo lære at sætte ord på, hvad det er, man oplever, som gør noget godt og andet dårligt. Så man når længere i sin argumentation end en hurtig smagsdom på 3-4 ord. Det handler netop om formidlingen, og om at vi kan give børn og unge et bedre beredskab til at forstå kvalitet, hvis vi giver dem et historisk kendskab til, hvordan kunstarterne er opstået, og en bevidsthed om, hvorfor de har udviklet sig, som de har, og hvorfor de i dag ser ud, som de gør - alt det, vi kalder almen dannelse.

I forbindelse med folkeskolereformen vil det også være vigtigt ikke bare at give børn og unge en oplevelse af kunst, men også at sørge for, at kunsten og de æstetiske fag bliver integreret i langt større omfang, end det er tilfældet i dag, hvor de i nogen grad lider under at være en slags pausefag og bliver bundet sammen med hjemkundskab og sløjd i gruppen praktiske/musiske fag. Det er en temmelig stedmoderlig behandling, synes jeg - de bør tages alvorligt på niveau med dansk og matematik, for det æstetiske er også en essentiel dimension at have med sig som menneske i et moderne samfund: Uden den bliver vi afstumpede individer. Mens det, der kendetegner et moderne demokratisk velfærdsamfund som det danske, er, at vi er hele og selvstændige mennesker, og at vi accepterer den æstetiske di-

mension på linje med de hårde videnskaber. Derfor bør skolen også tænke de æstetiske fag langt bedre ind i de boglige fag, så de bliver mainstreamet ind i folkeskolen i mange flere forskellige faglige sammenhænge.

Hvordan sikrer vi, at børn får mulighed for autentiske kunstnermøder, fx i forbindelse med Huskunstnerordningen og i talentudviklingen i billedkunstskolerne?

- Vi gør, hvad vi kan, for at sikre det autentiske kunstnermøde i Huskunstnerordningen, Levende musik i skolen og Kulturpakkerne: Det er jo ordninger og forsøgsordninger, som går ud på, at børn og unge ikke bare skal møde kunsten - de skal også møde kunstnerne og få indblik i, at der altid er en bagmand/-kvinde bag værket. Det er rigtig vigtigt, at børn og unge på den måde får indblik i processen bag værkerne - det er det, Huskunstnerordningen sætter på dagsordenen, ofte som en workshop, hvor børn inddrages i skabelsesprocessen og får indblik i, at værkerne ikke bare dumper ned fra himlen som guddommelig inspiration, men er et resultat af benhårdt arbejde, af et håndværk, der skal mestres, og af eksperimenter, der fejler mange gange, før de lykkes og falder på plads og bliver det sublime kunstværk. At det er en æstetisk proces, som går ud på at raffinere ens sanseapparat.

Det er fx ekstremt værdifuldt at blive bevidst om, at tonerne lyder forskellige, og at gråtonerne ser forskellige ud. Alle de her små subtile nuancer, man lærer at iagttage og sætte pris og måske også ord på - det beriger det enkelte menneske, fordi man

dermed bliver i stand til mere facetteret og rigt at kunne forstå sin omverden.

Hvordan kan vi ellers give lærere og pædagoger bedre muligheder for at præsentere børn og unge for kunst?

- Der er jo også en reform af læreruddannelsen undervejs, hvor det vil være oplagt at sætte ind og styrke kompetencerne hos den enkelte lærer i forhold til at forstå æstetikens betydning, da det er fuldstændig afgørende for, at læreren er i stand til at formidle den videre til eleverne. På samme måde på pædagoguddannelserne.

Oplagt er det også at styrke formidlingen af fx vores tilbud, så alle lærer- og pædagogstuderende bliver opmærksomme på, at der findes tilbud fra Statens Kunstråd som Huskunstnerordningen, Kulturpakker, Levende musik i skolen, Forfattercentrum osv. - at der er en række tilbud og puljer, man kan gøre brug

af, hvis man fx som grundskolelærer vil have æstetikken ind i undervisningen. Det kan være et første lille og simpelt, men vigtigt skridt, for på mange seminarer har man ikke stor viden om mulighederne, og det er tilfældigt, om den enkelte lærer eller ildsjæl kender mulighederne for på samme tid at give børnene mulighed for at komme i nærkontakt med kunst, berige undervisningen og aflaste lærerne.

Det er afgørende, at lærerne forstår æstetikens betydning?

- I forhold til den enkelte lærers forståelse har det i mange år været nedprioriteret både i grundskole og gymnasiet - billedkunst er jo nærmest forsvundet ud af gymnasiet med den nye reform - det er virkelig uheldigt.

Derfor bør æstetikken mainstreames ind i skolerne - dvs. så man får den integreret i de forskellige fagligheder. Et af æstetikens store potentialer er jo, at den kan tænkes ind i mange sammenhænge, fordi den

er så nært beslægtet med evner som kreativitet og innovation. Kunsten har en transfereffekt, fordi den influerer på ens læringspotentialer i forhold til andre fagligheder. Fx er principperne i musik og matematik nært knyttet til hinanden, ligesom renæssancens billedkunst og matematikken med det gyldne snit, perspektivet osv. Den æstetiske tilgang kan derfor give eleverne nye nøgler til de boglige fag - oplagt med afsæt i den kultur, de selv opsøger. For de er jo i forvejen i det æstetiske felt, når de fx hører rapmusik, som både har en musikalsk og en lyrisk dimension, og som derfor sagtens kan bruges som indgang til at forstå lyrikken mere bredt og traditionen med at sammentænke musik og lyrik, der strækker sig langt bagud i historien. Den historik er der en fantastisk fortælling i, som kan åbne helt nye universer for børn og unge, hvis man forstår at formidle den til dem på den rette måde.

LMS - Levende Musik i Skolen

LMS - Levende Musik i Skolen er nationalt kompetencecenter for børn og unges møde med det professionelle musikliv. LMS' kerneydelse er skolekoncerter, hvor professionelle musikere giver eleverne en oplevelse af magien i den levende musik og åbner deres sanser for genrer og stilarter, de ikke i forvejen vidste, de kunne lide. Andre vigtige områder for LMS er koncerter for børn og forældre, udvikling af nye koncertformer, festivaler, udviklingsprojekter, information, rådgivning og internationalt samarbejde.

[Læs mere her](#)

Har alle hjerner brug for kunst og kultur?

Musik som mål og middel

Af Kjeld Fredens

Kjeld Fredens er læge og hjerneforsker. Han har været lektor ved Aarhus Universitet, seminarirektor ved Skive Seminarium, udviklings- og forskningschef ved Vejlefyord Neurocenter, redaktør af tidsskriftet *Kognition & Pædagogik*, censorformand ved Aalborg Universitet og vismand i Kompetencerådet.

Hvad er forklaringen på, at Skt. Annæ Gymnasium, som både er en folkeskole og et gymnasium, har landets højeste gennemsnit til studentereksamen? Det kan der være flere forklaringer på. Men på ét punkt adskiller skolen sig fra andre skoler: Musikken fylder meget på skoleskemaet. Man begynder

i skolen fra 3. klasse, og alle de børn, der går der, har forinden bestået en optagelsesprøve i sang og hørelære.

Formålet med denne artikel er at undersøge, om der kan være en sammenhæng mellem erhvervelse af musikalsk kompetence og kvaliteten af ens læreprocesser generelt. Med andre ord: Hvis musikken er mål i sig selv og bliver dyrket for sin egen skyld, kan dette så have en virkning på kvaliteten af individets generelle dispositioner og læreprocesser i andre sammenhænge?

Læring, dispositioner og blind intelligens

Ud fra en konstruktivistisk synsvinkel er det det, vi ved i forvejen, der bestemmer, hvad og hvordan vi lærer i en given situation. Vi skal altså ikke kun interessere os for, hvilket fag der skal undervises i, og

hvordan det skal gøres. Vi skal i høj grad også være opmærksomme på, hvilket læringsberedskab den enkelte udvikler og dermed møder nye udfordringer med. Det er i dette møde, vi skal undersøge, hvorledes musikalske erfaringer kan befordre tilegnelsen af ny viden. Men viden og færdigheder er ikke nok. Man kan sagtens vide, hvad der skal gøres, uden man gør det. Hvorfor? Fordi man mangler disposition - "gode mentale vaner" (Costa, 2008) - eller den praktiske disposition, som netop ligger i betegnelsen "det praktiske/musiske". Læring uden mening og disposition gør intelligensen blind, og så kan viden kun bruges til eksamen og jeopardy.

Tre scenarier

Lad os se på tre læringsscenarier, der handler om musik. I det første sidder man og lytter til musik i radioens P3. Man er afslappet, nyder musikken og

Sangkraftcentre i Danmark

Den Jyske Sangskole i Herning tog i 2012 initiativ til at skabe et netværk af sangcentre i Syng Danmark med det formål at fremme sangen i Danmark. Netværket ønsker at styrke kompetenceudvikling, erfaringsudveksling og sparring samt PR.

[Læs mere her](#)

Foto: Franz Bomberg

lader tankerne flyve og nynner måske med, mens man lærer en ny sang. I det næste scenarium øver en elev sig på violin. Så snart fingeren er sat på gribebrættet fortæller instrumentet sin ærlige mening, og det hurtige feedback gør, at man retter ind med det samme. I det tredje scenarium musicerer en hel gruppe af elever, enten i et ensemble eller i et kor. Her er man ikke bare opmærksom på musikken, man har også lagt opmærksomheden ud i et socialt netværk for at skabe en musikalsk helhed - og fællesskabet smitter med engagement.

I det første scenarium er man især en passiv modtager; man er receptiv. I de to andre scenarier er man både receptiv og ekspressiv og dermed medskaber i en musikalsk læreproces, med det formål at levere en musikalsk præstation. Men lærer man mere? Kan det at spille et instrument fremme ens læringsevner generelt, og vil ensemblepil eller kor musik fremme ens sociale kompetencer generelt? Det er der meget, der tyder på, men hvordan skal det forklares?

Arbejdshukommelsen

T. Klingberg (2012) beskriver, hvorledes elever, der spiller et instrument, klarer sig bedre i skolen end elever, der ikke spiller. Hvorfor? Fordi det styrker deres arbejdshukommelse. M. Posner har også vist, at musikundervisning udvider arbejdshukommelsens kapacitet (Posner et al, 2010). I TP Alloways (2011) nyeste bog "Improving Working Memory" bliver det dokumenteret, at en styrkelse af arbejdshukommelsen fremmer læring, at arbejdshukommelsen ofte er underudviklet hos de "dårlige" elever, og at arbejdshukommelsen kan trænes og dermed styrkes hos alle. Arbejdshukommelsen er et arbejdende værksted og krumtappen i læring. Arbejdshukommelsen er mødestedet mellem det nye, man skal lære, og ens læringsberedskab, som vi i dette tilfælde vil kalde for den musikalske hukommelse (som er en langtidshukommelse). Mere specifikt griber vi det nye med vores korttidshukommelse, som fører det ind i arbejdshukommelsen. Her møder det vore tidligere erfaringer, som befinder sig i langtidshukommelsen. Det, som er vigtigt at fremhæve, er,

at den musikalske hukommelse er fagspecifik; det er arbejdshukommelsen ikke. Så uanset hvad man bruger arbejdshukommelsen til, så vil den styrkes, så den er klar til at håndtere andre udfordringer med et helt andet indhold. Det kan forklare, hvorfor musikundervisning kan styrke læseevnen (Kraus & Chandrasekeran, 2010), hvorfor man får lettere ved at lære et andet sprog (Wong & Perrachione, 2007), og hvorfor musikundervisning kan fremme tilegnelsen af matematik (Spelke, 2008).

Men kunsten er at udfordre arbejdshukommelsen, så dens kapacitet udvides. Derfor skal man være både receptiv og ekspressiv. Så hvad sker der, når man spiller på et instrument? Klingberg fremhæver følgende komponenter, som indgår i arbejdshukommelsen: Det styrker opmærksomheden, fordi man får et umiddelbart feedback; man øger vedholdenhed, koncentration og selvkontrol, og man forbedrer den færdighed, som kaldes for flydende intelligens (Nutley Bergman 2011). Flydende intelligens handler om evnen til at forstå forhold mellem forskel-

Om Huskunstnerordningen

Birgitte Boelt, Kulturformidler, CFU, Aabenraa

For Sønderjylland har Huskunstnerordningen betydet, at vi med afsæt i den ordning – og det kunsternetværk, vi herigennem har fået opbygget – har kunnet tilbyde andre større børnekulturelle projekter i området.

For os har Huskunstnerordningen været løftestang for hele det børnekulturelle område. Flere lærere udtaler, at fagets status højnes efter kunstnerbesøg.

lige koncepter, uafhængig af tidligere kundskaber. Flydende intelligens kan forbedres ved hukommelsestræning. Alle disse færdigheder er transdisciplinære, og det betyder, at har man lært dem i én sammenhæng, kan de overføres til andre sammenhænge.

Transdisciplinære færdigheder

Psykologen Jean Piaget var en af de første til at fremhæve vore transdisciplinære læringsfærdigheder. Det er færdigheder, som er uafhængige af indhold, og som kan generaliseres fra et fag til et andet (Leavy 2011). RF Baumeister (2011) har vist, at selvkontrol og viljestyrke, som netop kan opøves i musikundervisningen, er en stærk indikator for gode skolepræstationer, fordi de er transdisciplinære. Men jeg har ovenfor særligt fremhævet en anden transdisciplinær færdighed, nemlig styrkelsen af arbejdshukommelsen.

Samspil

Musikundervisning fremmer empati og sociale relationer. (Jerg og Bastian, 2006; Strait et al, 2009). Men hvad er forklaringen?

Musik er som ekspressiv kunstart grundlæggende gestik og nonverbal kommunikation. En dirigent leder et stort symfoniorkester udelukkende med sin gestik og mimik. Musik udtrykkes og opleves som bevægelse og kommunikation (Davidson & Malloch, 2009). Kodaly metoden har en tilsvarende tilgang til barnets musikalske udvikling, når tonelængde, frasering, dynamik og indsats vises med håndtegnene. Dette forskningsområde kaldes på engelsk for "embodiment of music" (Gritten og King, 2011). Dermed lægger musikken fundamentet for vores nonverbale kommunikation, som netop er det meningsbærende i al kommunikation (Pentland, 2008). A. Pentland har udviklet et sociometer, som er en videooptager, der med stor sandsynlighed kan vurdere kvaliteten af en samtale. Den registrerer ikke, hvad der siges, men måden det siges på: elementerne i den nonverbale kommunikation, som handler om kroppens dynamik, tempo, timing og betoning, og om stemmens prosodi (= læren om stavelsernes tonehøjde samt tryk og længdeforhold) med klangfarve, varighed, tonehøjde og styrke er musikalske elementer, som kan sætte dagsordenen for det gode læringsmiljø (Erickson, 2009).

Afslutning

Musik skal være et mål i sig selv, før den kan bidrage til at styrke læring generelt. Eleverne på Skt. Annæ Gymnasium brænder for musik, men samtidig sker der en afsmitning på de øvrige præstationer. Denne artikel har fremhævet to forklaringer, men der er flere og mere komplicerede, som ikke er berørt: Musikken har som kunstnerisk disciplin den egenskab at kunne inddrage sociale relationer og dermed være med til at styrke den nonverbale kommunikation, som det musikalske samspil bygger på, men som samtidig vil kunne indgå som erfaringer i al nonverbal kommunikation. Musik er altså en vigtig forudsætning for udvikling af læringskultur, sociale relationer og kollaborativ (=samarbejds-) læring. Spiller man et instrument, vil det styrke arbejdshukommelsen, som er læringens flaskehals. Samtidig udvikles en hel række transdisciplinære færdigheder som selvkontrol, vedholdenhed, koncentration, fingerfærdighed og gestik, der kan overføres til andre læringsområder. Derfor er Skt. Annæ Gymnasium ikke bare en skole med mere musik, men den kan blive et laboratorium for nytænkning af vidensproduktion. Når musikundervisningen er et mål i sig

Når publikum bestemmer

I projekt TranZart får museumsgæsterne stillet et helt orkester til rådighed foran malerier i Esbjerg Kunstmuseums samling. Og her er det ikke orkesterlederen, men publikum, der suverænt afgør, hvad og hvordan musikerne skal spille.

[Læs mere her](#)

selv, anlægger man ikke kun et akademisk - men også et strategisk sigte, som er rettet mod den kontekst, musikken skal udføres i. Denne viden er transdisciplinær og er beskrevet som "Mode 2 knowledge production" (Hessels og van Lente, 2008), og den er et udtryk for den flydende intelligens, som musikken kan medvirke til at udvikle.

Cirkeline 8 år:

Rigtige kunstnere har jo lavet kunst i mange år, så man bliver inspireret rigtig meget og finder ud af, hvordan man kan gøre det bedre.

Litteratur

Alloway TP (2011) Improving Working Memory Sage, Los Angeles.

Baumeister RF (2011) Willpower. Rediscovering the great human strength. The Penguin Press, New York.

Costa AL & Kallick B (2008) Learning and Leading with Habits of Mind. ASCD, Alexandria, Virginia. USA

Davidson J & Malloch S (2009) Musical communication: The body movements of performance. I S. Malloch & C. Trevarthen (eds.). Communicative Musicality. Exploring the basis of human companionship.

Erickson F (2009) Musicality in talking and listening: A key element in classroom discourse as an environment for learning. I S. Malloch & C. Trevarthen (eds.). Communicative Musicality. Exploring the basis of human companionship.

Gritten A & King E (2011) New Perspectives on Music and Gesture. Ashgate, Farnham, England.

Hessels LK & van Lente H (2008), Re-thinking new knowledge production: A literature review and a research agenda. Research Policy 37: 740-760.

Jerg U & Bastian HG (2006) Optimal børneopdragelse – med musik. Dansk Sang.

Klingberg T (2012) The Learning Brain. Memory and Brain Development in Children. Oxford University Press

Kraus N & Chandrasekaran B (2010) Music Training for the development of auditory skills. Nature reviews Neuroscience. 11: 599-605.

Leavy P (2011). Essentials of Transdisciplinary Research. Left Coast Press, Walnut Creek, California.

Nutley Bergman S et al. (2011) Gain in fluid intelligence after training non-verbal reasoning in 4-year-old children: A controlled, randomized study. Development Science, 14 (3), 591-601.

Pentland A (2008) Honest Signals. How they shape our world. A Bradford Book. The MIT Press. Cambridge Mass.

Posner M et al (2010) How Arts Training Influences Cognition.

Spelke E (2008) Effects of Music Instruction on Developing Cognitive Systems at the Foundations of Math and Science.

Strait DL, Nina Kraus N, Erika Skoe E & Richard Ashley R (2009) Musical Experience Promotes Subcortical Efficiency in Processing Emotional Vocal Sounds. Annals of the New York Academy of Sciences. The Neurosciences and Music III Disorders and Plasticity. 1169: 209-213.

Wong PCM & Perrachione TK (2007) Learning pitch patterns in lexical identification by native English-speaking adults. Applied Psycholinguistics 28: 565-585.

Tal om børns kulturforbrug

Danskernes Kulturvaner 2012

Belyser befolkningens prioriteringer og forbrug af kulturtilbud. Undersøgelsen belyser henholdsvis voksne danskeres (15 år og derover) og børns (7-14 år) kulturvaner. Undersøgelsen er bestilt af Kulturministeriet og udført af de to konsulentfirmaer Epinion og Pluss Leadership i samarbejde.

[Læs mere her](#)

Foto: Børnekulturhuset i Aarhus

Børn Kunst Kultur
- i en hverdag der dur

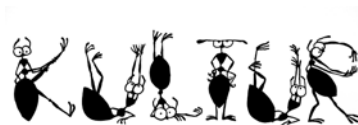
Udgivet af:
Kulturstyrelsen
H.C. Andersens Boulevard 2
1553 København V
tlf.: 33 73 33 73
post@kulturstyrelsen.dk
www.kulturstyrelsen.dk

Redaktion:
Konsulent Merete Dael
Konsulent Anne-Kristine Mortensen
Journalist Monica C. Madsen

Alle interviews er foretaget af journalist Monica C. Madsen

Grafisk tilrettelæggelse og produktion:
Adman Kommunikation Aps

Forsidefoto:
Henning Hjorth

Illustrationer:
Carl Quist Møller

Børnecitater:
Børn fra Billedskolen i Tvillingehallen.

Copyright:
Kulturstyrelsen,
København juni 2013
Der kan frit citeres fra Børn Kunst Kultur
med tydelig kildeangivelse

ISBN-nr.
Elektronisk udgave:
978-87-92681-37-9